

לבשל בחלב — לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

מדרבנן?!

ומנא תימרא דלא גזרינן גזירה לגזירה —

דתנן: חובת הפרשת חלה מן העיסה אינה נוהגת אלא בארץ, ושם היא אסורה באכילה לזרים מהתורה כמו תרומה, ולומדים זאת מ"וכל זר לא יאכל קודש".

ואילו חלת חוצה לארץ, שתיקנוה חכמים כגזירה מחמת חלת ארץ ישראל, הרי היא נאכלת לכהן בשעה שהוא יושב עם חזר, ומניחים אותה על השולחן ולא חוששים שמא יאכלנה הזר.

וכן הקילו חכמים בחלת חוצה לארץ שהיא ניתנת לכל כהן שירצה הבעלים ליתנה, ואפילו לכהן עם הארץ שאין משמרה בטרה, מה שאין כן חלת הארץ, שאינה ניתנת אלא לכהנים השומרים על הלכותיה, שכתוב בספר דברי הימים שיש לתת את מתנות הכהונה רק לכהנים "המחזיקים

שנינו במשנה: ואסור להעלות עם הגבינה על השולחן כל בשר חוץ מבשר דגים וחגבים.

אמר רב יוסף: שמע מינה מזה שאסור להעלות בשר עוף עם גבינה על השולחן, לא כמו רב אשי, שהעמיד את המשנה כרבי עקיבא שסובר בשר עוף בחלב אסור רק מדברי סופרים. אלא סובר התנא של המשנה שבשר עוף בחלב איסור דאורייתא הוא.

דאי סלקא דעתך איסור דרבנן הוא, אם כן, אכילה גופה של בשר עוף בחלב גזירה מדברי סופרים היא מחשבש אכילת בשר בהמה.

וכי **אנן נגזר** (4) גזירה לגזירה, ונאסור אפילו העלאה של בשר עוף עם הגבינה על השולחן אמו אכילה, שאינה אסורה אלא

המהר"ם שי"ף, וכתב (בסוף המסכת) שהיות ובשר עוף בחלב אסור רק מדרבנן, ומבואר בגמרא שכבד הוא דם ולא בשר [וכן בירושלמי בתרומות יש ספק כבד ששלקו בחלב אם מותר או לא, ולכאורה זה הספק האם כבד נחשב בשר או נחשב דם, והתורה אסרה לבשל 'גדי' בחלב אמו ולא דם בחלב], מכח זה הותר את הכבד.

וכתב על זה החתם סופר שפשוט הדבר שכבד נחשב בשר, ואסור לבשלו בחלב. וכן מי שיאכל מקרבן פסח כזית כבד, ודאי יצא ידי חובתו. ואת הספק בירושלמי מבאר החתם סופר לפי המבואר בגמרא [ק"ב] שכבד טרוד לפלוט דם כל הזמן, ולכן אינו בולע חלב ולא נאסר, או שמא בולע חלב ונאסר.

4. כתב הרמב"ן שרב יוסף סבר שלא גוזרים גזירה לגזירה, ומכח זה הוכיח שמשנתנו סוברת שבשר עוף בחלב אסור מן התורה. אולם רב אשי סבר שלפעמים גוזרים גזירה לגזירה, וכפי שנמצא בעוד מקומות בש"ס, וכפי שסובר אב"י בעמוד ב'. והטעם, שאלולי הגזירה השניה, לא תתקיים הגזירה הראשונה לבדה. ולהלכה פסקו הפוסקים כרב אשי, שהוא מאוחר מרב יוסף,

ובאמרי בינה סימן א העיר עוד על דברי

ובאמרי בינה סימן א העיר עוד על דברי

בתורת ה'".

ומוכח מזה שלא גזרו חכמים שלא להעלות את חלת חוץ לארץ על השולחן בשעה שזר יושב ליד הכהן, [ולא חששו שמא יבוא לאוכלו כמו שחששו בבשר עם הגבינה] שאין לגזור גזירה לגזירה.

שהרי אכילת חלת חוץ לארץ לזרים אינה אסורה אלא מגזירה דרבנן, ולכן לא גזרו עליה שלא להעלותה על השולחן בשעה שהכהן אוכלה עם זר.

ודחינן: **אמר ליה אביי לרב יוסף: בשלמא אי אשמועינן המשנה במסכת חלה כי חלת חוצה לארץ הנמצאת בארץ** [שהביאה מחוץ לארץ] מותרת להעלותה עם הזר, זו הוכחה טובה.

כיון **דאיכא למיגזר** עליה שלא להעלותה על השולחן **משום חלת הארץ** שאיסורה **דאורייתא** הוא, **ולא גזרינן** שלא להעלות חלת חוץ לארץ משום שמא יבואו להעלות חלת הארץ, אם כן, **איכא למשמע מינה** שלא גזרו העלאה במקום שאיסור האכילה עצמו הוא גזירה, מחמת שאין גוזרים גזירה לגזירה.

אלא, עכשו שלא אמר התנא של המשנה במסכת חלה בענין שהובאה "חלת חוצה לארץ" לארץ, אלא העמידה בחלת חוץ

לארץ הנמצאת בחוץ לארץ, אפשר לומר שזה שהתירו העלאת חלת חוץ לארץ בחוצה לארץ, **משום דליכא למיגזר הוא!** כי אין לחשוש בחוצה לארץ שיכשל באיסור דאורייתא, שהרי אין בחוצה לארץ חלה האסור מהתורה.

אבל הכא, לענין איסור בשר בחלב, **אי שרית ליה לאסוקי לשולחן עוף וגבינה** — **אתי לאסוקי גם בשר בהמה וגבינה. ומיכל בשר בחלב** — איסור דאורייתא הוא. ולכן, אף שאין לנו לגזור העלאת עוף עם גבינה מחשש אכילתו עם גבינה, הרי יש לנו לגזור את העלאתו מחשש העלאת בשר בהמה וגבינה, שאיסור אכילתם הוא מהתורה.

מתקיף לה רב ששת: איך אתה יכול לומר שגוזרים בהעלאת עוף וגבינה מחשש איסור דאורייתא של העלאת ואכילת בשר בהמה וגבינה? והרי **סוף סוף** גם אם יעלו בשר בהמה וגבינה יחד על השולחן לא יעברו על איסור מדאורייתא, כי **עירובן צונן בצונן הוא**, שאינו אסור אלא מדרבנן [שרק דרך בישול נאסר מהתורה].

אמר אביי: הגזירה היתה **שמא יעלה** את בשר הבהמה עם הגבינה ביחד **באילפס רותח**, שזה בישול.

ואכתי איכא למיפרך: **סוף סוף** גם אילפס רותח **כלי שני הוא**,⁽⁵⁾ **וכלי שני אינו**

ונקטו שבשר עוף בחלב הנו אסור רק מדרבנן. **רשב"א**

5. הריטב"א מקשה, מה הגמרא ושאלת סוף סוף כלי שני, הרי לענין בליעת איסורים כלי שני בולע ופולט, ואם כן הוא מבשל. ומתוך, שאף

על פי שלענין בליעת איסורים מספיק חום של כלי שני, אבל כדי להחשב 'בישול' צריך דוקא כלי ראשון. וכן הדין לגבי מבשל בשבת, נחשב בישול רק אם בושל בכלי ראשון.

מבשל? (6)

ומשנינן: אלא, גזירה שמא יעלה באילפם ראשון.

מתניתין:

העוף עולה עם הגבינה על השולחן. [כיון שאיסור אכילת בשר עוף עם החלב הוא רק מדרבנן, לא גוזרים שלא להעלות את העוף עם הגבינה על שולחן]. אבל, ואינו נאכל עם הגבינה, דברי בית שמאי.

ובית הלל אומרים: בשר עוף לא עולה, ולא נאכל עם הגבינה. שסוברים בית הלל שגוזרים שמא יעלה בשר בהמה עם הגבינה

בכלי ראשון רותח שזה איסור דאורייתא.

אמר רבי יוסי: משנה זו היא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. [שאף על פי שבדרך כלל בית הלל יותר מקילים מבית שמאי, במשנה זו הלכו בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא. ובגמרא מקשה שרבי יוסי אמר כמו תנא קמא, ומה הוא בא להשמיענו].

באיזה שולחן אמרו שאסור להעלות בשר עם הגבינה?

בשולחן שאוכל עליו, שהואיל וממשמות בו הידים חוששים שמא יבא להניח את הבשר על גבי הגבינה או להיפך, ולאכלם ביחד.

סוף כלי שני הוא וכלי שני אינו מבשל. והרי בשר זה דבר גוש, ובכל זאת מבואר בגמרא שאינו מבשל.

ומתריך החתם סופר שהרי איסור בשר בחלב מן התורה הוא רק דרך בישול, ולכן כאן, אף שהגבינה והבשר שניהם 'גוש' ונשאר דינם ככלי ראשון, אבל המים שסביבם מצטננים ונהיים כלי שני, וממילא בישול לא יהיה כאן, אלא רק צליה מחמת נגיעת הבשר הרותח בגבינה. וזה מותר מן התורה. ולכן מקשה הגמרא מדוע גזרו.

עוד מוסיף החתם סופר, אף על פי שגם הבשר וגם הגבינה היו מבושלים קודם, וכלל בדינו שאין בישול אחר בישול, מכל מקום עכשיו שנוגעים זה בזה ומתבשלים זה עם זה, הבישול בצורה זו עדיין לא היה להם, ואין זה בישול אחר בישול. אלא לגבי הציורף של בשר בחלב זהו הבישול הראשון ונחשב בישול. ועיין עוד בענין זה בבדי השלחן סימן פ"ז סעיף א' בביאורים בדבור המתחיל בישול.

6. המהרש"ל מחדש, שדבר 'גוש' כגון, תפוח אדמה או פשטידה, שהעבירוהו מכלי ראשון לכלי שני, נחשב ככלי ראשון. וביאר הש"ך בסימן ק"ה סעיף קטן ח' שהטעם שכלי שני אינו מבשל מבואר בתוספות בשבת פרק כירה שהדפנות של הכלי שני שלא עמד על האש צוננות, ומצננות את מה שבתוכן, ולכן דבר גוש שעומד בפני עצמו ואינו נשען על הדפנות אינו מושפע מהדפנות.

ובשיטת המהרש"ל נחלקו הפוסקים. דעת המגן אברהם בסימן שי"ח סעיף קטן מ"ה שגוש בכלי שני מבשל ממש. והיד אברהם בסימן צ"ד סעיף ז' מביא דעת המנחת יעקב, שאין בו כח לבשל, אלא רק מפליט ומבליע, ולכן לגבי איסור בישול בשבת אין בו איסור. וכן לגבי איסור בישול בשר בחלב אין זה נחשב לבישול. אולם לגבי בליעת איסורים, הרי הוא בולע ופולט, וראיתו מסוגייתנו, שהגמרא מסבירה מדוע אסור להעלות בשר עם גבינה שמא יעלה באלפס רותח. והגמרא מקשה סוף

ומוכה, שאפילו רבי יוסי סובר שגם לפי בית שמאי אסור לאכול עוף עם גבינה.

ומשנין: **אלא, הא קמשמע לן התנא של המשנה** בהביאו את דברי רבי יוסי — **מאן הוא תנא קמא של משנתנו? רבי יוסי הוא!**

וזה שהוצרך התנא לומר לנו מיהו התנא קמא של המשנה, הוא משום שכלל בדינו ש"כל האומר דבר בשם אומריו — מביא גאולה לעולם".⁽⁷⁾ שנאמר במגילת אסתר "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". ובזכות ספור זה של אסתר בשם מרדכי נתגלגלה הגאולה לבני ישראל.

וכיון שהתנא לא הזכיר ברישא מיהו התנא קמא, חזר והזכיר אחר כך, שרבי יוסי הוא התנא קמא.

תנא אגרא, חמוה חמיו דרבי אבא: עוף הנבינה — נאכלין באפיקורין. והיינו, שאינו צריך להיות נזהר בהן, אלא הרי הם נאכלים "דרך הפקר" ["אפיקורין"], וכדמפרש ואזיל.

הוא — אגרא, חמיו של רבי אבא — תני לה. כך הוא קיבלה לאותה מימרא, כשהיא סדורה בלשון הזה, מרבו. והוא מסברת עצמו **אמר לה, שפירש את ענין "אפיקורין"** כך, שכוונת רבו היתה לומר, שמי שאוכל גבינה ועוף, יכול הוא לאוכלם **בלא נטילת ידיב, ובלא קניוח הפה.** שאינו צריך לקנח פיו ולרחוץ ידיו בין אכילת עוף לגבינה.

אבל, בין אכילת בשר בהמה לאכילת גבינה צריך הוא לקנח פיו, כדי שלא ידבק כלום מן האוכל הראשון שאכל בחניכיו.

אבל, בשולחן שפורר, שמסדרים עליו את התבשיל [אבל לא אוכלים עליו], **נותן זה בצד זה — בשר בצד גבינה, ואינו חושש שמא יערבם ביחד.**

גמרא:

והוינן בה: **דברי רבי יוסי היינו דברי תנא קמא, ומה בא רבי יוסי להשמיענו?**

וכי תימא, אכילה גופה של בשר עוף עם הגבינה איכא בנייהו, בין תנא קמא לרבי יוסי.

דקאמר תנא קמא שבהעלאה של בשר עם גבינה קא מיפלגי בית שמאי ובית הלל, אבל באכילה לא פליגי, ולדברי שניהם אסור לאכול עוף עם גבינה.

ואמר ליה רבי יוסי לתנא קמא, שאכילה גופה היא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, שבית שמאי סוברים שמותר אפילו לאכול בשר עוף עם הגבינה.

לא יתכן לומר כן!

כי וחתנן במסכת עדיות: רבי יוסי אומר: ששה דברים נוספים ישנם שהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. וזו אחת מהן —

עוף עולה עם הגבינה על השולחן, ואינו נאכל ביחד, דברי בית שמאי.

ובית הלל אומרים: העוף לא עולה על השולחן, ולא נאכל עם הגבינה.

7. המגן אברהם באורח חיים סימן קנ"ו סעיף קטן ב' כתב: כל שאינו אומר דבר בשם אומריו,

אמר להו רב יצחק בריה דרב משרשיא: הני מיילי שבשר בהמה אינו נאכל אחר גבינה או להיפך בלי נטילת ידים — בליליא! דוקא בלילה, שאינו יכול לראות אם ידיו נקיות, ושמא דבוק בהם משהו. אבל ביממא — הא חזינא! שאפשר לו לראות אם ידיו נקיות, וכאשר הידים נקיות לא צריך ליטול ידיו בין אכילת בשר לגבינה.

תניא: בית שמאי אומרים: מקנח אדם בין אכילת גבינה לבשר. ובית הלל אומרים: מדיח! וכדמפרש ואזיל.

רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע הזדמן לבי רב אשי. אייתו הביאו ליה גבינה, אבל. אייתו הביאו ליה בשרא — בשר בהמה, אבל. ולא משא ידיה, ולא נטל את ידיו בין אכילת הגבינה לאכילת הבשר.

אמרי ליה, אמרו לו, לרב יצחק, והא תאני אנרא חמוה דרבי אבא: (8) עוף וגבינה נאכלין באפיקורן בלי נטילת ידים ביניהם. ומשמע, שעוף וגבינה — אין. דוקא הם נאכלים בלי נטילת ידים ביניהם, אבל בשר בהמה וגבינה — לא. שאינם נאכלים בלי נטילת ידים ביניהם! ?

עובר בלאו.

וכתב הנודע ביהודה מהדורא תנינא אורח חיים סימן כ', שמקורו של המגן אברהם במדרש תנחומא פרשת במדבר פסקא כ"ב. שכתוב שם: כל שאינו אומר דבר בשם אומרו, עליו הכתוב אומר 'אל תגזול דל'.

סימן פ"ט סעיף א', ב', שאם אכל בשר אפילו של עוף צריך להמתין שש שעות, ואם אכל גבינה ורוצה לאכול בשר, בזה יש חילוק. אם אוכל בשר בהמה או חיה, צריך קנוח והדחה ורחיצת ידים. ואם בא לאכול עוף, יכול לאכול בלי קנוח והדחה.

ב. שיטת תוספות והרמב"ן שהיות ואגרא אמר "עוף וגבינה", ומשמע שאכל קודם עוף, לכן משמע שהתיר אכילת גבינה אחר עוף בלי קנוח והדחה, כיון שכל איסורו מדרבנן. ולפירוש זה יתכן, שאף בבשר חיה, שהוא גם כן מדרבנן יהיה הדין כך. ואת קושית הגמרא בהמשך, מסביר הרמב"ן שהגמרא דייקה מאגרא שרק עוף וגבינה מותרים בזה אחר זה, בין שהעוף ראשון בין שהגבינה בתחילה. ומשמע, שבשר וגבינה אסורים בכל אופן, אפילו כשהגבינה ראשונה. שאם תאמר שכשהגבינה ראשונה מותר לאכול אחריה בשר. אם כן, אגרא היה צריך להשמיע לנו את זה, לפי שזה חידוש הרבה יותר גדול.

ג. שיטת רבינו תם שבית שמאי ובית הלל שאמרו שצריך קנוח והדחה, דברו באופן שאכל בשר בתחילה ורוצה לאכול גבינה, בזה צריך קנוח והדחה ואין צריך להמתין שש שעות. ואם

8. בסוגיא זו נאמרו מספר שיטות בראשונים: א. שיטת הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט' הלכות כו, כז, כח, שאם אכל בשר או אפילו עוף, צריך להמתין שש שעות, והסוגיא מדברת שאכל קודם גבינה ואחר כך עוף וזה נאכל בלי קינוח ובלי הדחה.

וכתב הרמב"ן שהוכחת הרמב"ם לפרש את דברי אגרא להיפך ממשמעותם הפשוטה. שהרי לשונו של אגרא עוף וגבינה ומשמע עוף אכל בתחילה, אולם המשך הסוגיא מכריח לפרש הפוך שהכוונה גבינה ועוף, מזה שהגמרא מקשה על רבי יצחק בריה דרב משרשיא שאכל גבינה ואחר-כך בשר והקשתה הגמרא מאגרא, ואם נאמר שאגרא דיבר שקודם אכל עוף, מה מקשה הגמרא? אלא מוכח מזה שאגרא דיבר באופן שאכל הגבינה ואח"כ העוף, וכן פסק השו"ע

ומבארנין: **מאי "מקנח" ומאי "מדיח"** שאמרו בית שמאי ובית הלל?

אילימא, בית שמאי אומרים מקנח את פיו, ולא בעי מדיח, לשטוף את פיו במים, ומשום שסוברים שקנוח הפה עדיף מהדחת הפה. **ובית הלל אומרים מדיח את פיו במים, ולא בעי מקנח**, כיון ששטף את פיו.

קח-א

לא יתכן לומר כן, כי: **אלא הא דאמר רבי זירא: אין קינוח פה מועיל להתיר לאכול בשר אחר גבינה, אלא אם כן קנחו בפת**, שרק אכילת פת בין גבינה לבשר מועילה לנקות את הפה משיירי הגבינה.

כמאן אמר רבי זירא שקנוח הפת מועיל — האם אמר זאת **כבית שמאי** ולא כפי ההלכה? שהרי לפי בית הלל רק שטיפת הפה מועילה ולא מועיל קינוח.

ומבארנין: **אלא כך צריך לומר: בית שמאי אומרים מקנח את פיו ומספיק בכך, ולא בעי מדיח**. שאינו צריך לשטוף את פיו. **ובית הלל אומרים** שלא מספיק קינוח הפה אלא צריך **אף מדיח**. שצריך גם שטיפת פיו בנוסף לקינוח. ועל זה אמר רבי זירא, שבין לבית שמאי ובין לבית הלל, קינוח הוא דוקא על ידי פת.

ודחינן: אם כן, **הוי ליה דין זה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל**. שלבית שמאי

מספיק קנוח, ולבית הלל צריך הדחה וקינוח, **ולתנייה במסכת עדיות גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל**. שבמסכת עדיות, נשנו כל המקומות שהלכו בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא. ומזה שלא נשנה דין זה שם, משמע שאין זה הביאור בדברי בית שמאי ובית הלל.

ומבארנין: **אלא כך צריך לומר: בית שמאי אומרים: מקנח את פיו והוא הדין למדיח**, שצריך את שניהם גם קינוח וגם שטיפה.

ובית הלל אומרים: מדיח את פיו והוא הדין למקנח, וגם לדבריהם צריך את שניהם, אלא — **מר** — בית שמאי — **אמר חדא**. וכוונתו היתה לשתי הדברים **ומר** בית הלל — **אמר חדא**, וכוונתו היתה לשתי הדברים וכל אחד אמר את דבריו בנפרד, **ולא פליגי**.⁹ שאין זו מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל, ושניהם סוברים שצריך קינוח והדחה בין אכילת גבינה לאכילת בשר.

גופא, אמר רבי זירא: אין קינוח הפה מועיל אלא בפת, בלעיסת הפת.

והני מילי שמועיל בדחיטי, בפת העשויה מחיטה. **אבל, בדשערי, לא!** שבפת העשויה משעורים אין זה קינוח, מחמת שהוא מתפורר בתוך הפה ואינו יכול לקנח ולנקות את שיירי האוכל שהיו קודם בפה.

9. מבואר בגמרא שבין גבינה לבשר חוץ ממה שצריך קנוח והדחה, צריך גם רחיצת ידים. וביום, כיון שיכול לבודקם היטב אין צריך רחיצת ידיים. ולמעשה מביא הש"ך בסמ"ט פ"ט סעיף קט"ז ט' שהמנהג לרחוץ גם ביום מפני השומנים שנדבקים ביד ואינם נראים לעין. וכן

אכל גבינה בתחילה ורוצה לאכול בשר אין צריך קינוח והדחה אבל צריך לרחוץ הידים [כך שיטת תוס' בדעת ר"ת ודעת הטור בדעת ר"ת]. ובגבינה ואחר כך עוף או עוף ואחר כך גבינה, לא צריך אפילו רחיצת ידים.